

تحریف در کتب کهن

کلیدواژه: [تحریف قرآن](#)، کتاب‌های کهن شیعی، تحریف الفاظ قرآن.

پرسش: مراد از عنوان «تحریف» در برخی کتاب‌های کهن شیعی چیست؟

پاسخ: کلمه «تحریف» در عنوان برخی کتاب‌های کهن شیعی، موجب شده تا عده‌ای آن کتاب‌ها را در موضوع تحریف قرآن، به معنای افزایش یا کاهش در متن [الفاظ قرآن](#)، به حساب آورند و سپس آن‌ها را در زمره کتاب‌هایی که برای اثبات تحریف نوشته شده، قلمداد کرده و صاحبان آن‌ها را در فهرست تحریف‌گرایان قرار دهند؛ اما نمی‌توان با عنوان این کتاب‌ها، درباره محتوای آنها [حکم](#) کرد؛ بلکه باید با دیدن مضامین احادیثی که در آنها آمده، به مراد واقعی مؤلف پی برد.

فهرست مندرجات

- ۱- [تحریف در کتب کهن](#)
 - ۱.۱ - [دیدگاه محدث نوری](#)
 - ۱.۲ - [قول به تحریف میان قداما](#)
- ۲- [تحریف در الفاظ قرآن](#)
 - ۲.۱ - [شواهد](#)
 - ۲.۲ - [اختلاف در نام‌های کتاب‌ها](#)
- ۳- [پانویس](#)
- ۴- [منبع](#)

تحریف در کتب کهن

کلمه «تحریف» در عنوان برخی کتاب‌های کهن شیعی، موجب شده تا عده‌ای آن کتاب‌ها را در موضوع تحریف قرآن، به معنای افزایش یا کاهش در متن [الفاظ قرآن](#)، به حساب آورند و سپس آن‌ها را در زمره کتاب‌هایی که برای اثبات تحریف نوشته شده، قلمداد کرده و صاحبان آن‌ها را در فهرست تحریف‌گرایان قرار دهند.

← دیدگاه محدث نوری

[محدث نوری](#) در این زمینه چنین نگاشته است:

ظاهر شرح حال [راویان حدیث](#) نشان می‌دهد که در میان آنان گرایش به تحریف قرآن رواج داشته است؛ مانند [راویانی](#) همچون [احمد بن محمد بن خالد برقی](#) (م. ۲۷۶ ق.) که [شیخ طوسی](#) و [نجاشی](#) در زمره کتاب‌های او کتاب التحریف را نام برده‌اند و نیز پدرش، یعنی [محمد بن خالد برقی](#) که بنا به قول نجاشی کتاب [تنزیل](#) و تغییر را نگاشته ... و [علی بن حسین](#) بن فضال با کتاب [تنزیل من القرآن و تحریف](#)، [محمد بن حسن صیرفی](#) با کتاب التحریف و التبديل، [احمد بن محمد بن سيار](#) با کتاب [القرائات](#)، [شیخ حسن بن سلیمان حلی](#) با کتاب التنزیل و التحریف، و بالاخره [محمد بن عباس بن علی بن مروان](#) ماهیار با کتاب قرائة امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) و کتاب قراءة اهل البيت (علیهم‌السلام).
[۱] محدث نوری، میرزا حسین، الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسی، ص ۲۹-۳۰.

← قول به تحریف میان قداما

محدث نوری در ادامه از شهرت قول به تحریف در بین قداما و انحصار افراد معین به [تحریف‌ناپذیری قرآن](#) در میان آنان خبر می‌دهد.
[۲] میرزا حسین نوری، الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسی، ص ۲۰.

در واقع، محدث نوری با طرح این مسئله، راه را برای دیگران هموار کرده است؛ کسانی که دنبال بهانه‌اند و بدون تأمل و تعمق در اطراف مسئله، بی‌مهابا به [شیعه افترا](#) می‌بندند و تمام [قدمای شیعه](#) را به گرایش به تحریف متهم می‌کنند.
[۳] احسان، الهی ظهیر، الشیعة و تحریف القرآن، ص ۵۰.
و سخن کسانی را که با صراحت بر تحریف‌ناپذیری قرآن [حکم](#) کرده‌اند؛ مانند [شیخ صدوق](#)، [سید مرتضی](#)، [شیخ طوسی](#) و [شیخ طبرسی](#) (رحمهم الله)) بر [تقیه](#) حمل کرده،
[۴] [مجد مال الله](#)، الشیعة و تحریف القرآن، ص ۶۷.

حتی شیعه را به تحدی فرا می‌خوانند، بر این‌که در بین قدما کسی جز این چهار نفر را نشان دهد که بر سلامت قرآن از تحریف گواهی داده باشد؛

[۱۵] احسان، الهی ظهیر، الشیعة و تحریف القرآن، ص ۷۱ و ۱۰۹. حال آن‌که از قدمای شیعه که با صراحت بر سلامت قرآن از تحریف حکم کرده‌اند.

تحریف در الفاظ قرآن

اما آنچه که در این‌جا باید بدان بپردازیم، پاسخ به این پرسش اساسی است که آیا مراد از عنوان «تحریف» بر این کتاب‌ها، تحریف در الفاظ قرآن است؟

در پاسخ به این پرسش باید گفت: از آن‌جا که اساساً مکتوبات قدما روایی و موضوع اصلی کتاب‌هایشان، نگارش یا تنظیم و تنسیق احادیث به صورت باب‌بندی بوده است، مراد آنان از عنوان تحریف بر نگاشته‌هایشان، همان معنای اصطلاحی تحریف در متن احادیث است که ظهور در تحریف در معنا و حمل آیات برخلاف مراد خداوند است؛ بنابراین به طور قطع می‌توان ادعا کرد که ظاهر اکثر احادیث در این کتاب‌ها، تحریف در الفاظ قرآن نیست؛

[۱۶] مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۱۶، ج ۸.

[۱۷] مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۱۷، ص ۲۱۹، ج ۲۱.

[۱۸] مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۱۷، ص ۳۰۴، ج ۱۴.

[۱۹] مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۲۴، ص ۲۹۷، ج ۵.

[۱۰] مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۳۵۹، ج ۲.

بلکه قدر متیقن اصناف گوناگون آن‌ها، تحریف به معنای اعم است که شامل اختلاف قرائت‌ها، حذف و تحریف در وحی تفسیری (که به نظر می‌رسد این مورد بیش‌تر مدنظر آنان بوده)، اختلاف در تألیف آیات، حمل آیاتی که بنا بر شأن نزول‌ها و [[تبین]] پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) درباره ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام) بوده، ولی دیگران برخلاف آن حمل کرده‌اند و... می‌باشد.

← شواهد

شاهد بر این مطلب، کتاب‌هایی در این زمینه است که اکنون در دسترس ماست؛ مانند کتاب القراءات (با التنزیل والتحریف) از احمد بن محمد سیاری (که شاید گسترده‌ترین کتاب در این باره باشد)، هر کس با دیده انصاف به مضامین احادیث این کتاب بنگرد، خواهد دید که اکثر احادیث این کتاب از موضع نزاع (تحریف در الفاظ قرآن) بیرون است. در واقع می‌توان ادعا نمود که هر چند اکثر این کتاب‌ها مفقودند، لیکن چون مضامین احادیث آن‌ها در لابه‌لای کتاب‌ها و نقل قول‌های دیگران آمده، می‌توان حدس زد که محتوای آن‌ها زیاد نیست.

← اختلاف در نام‌های کتاب‌ها

همان‌گونه که ملاحظه شد، مراد از این احادیث، با توجه به قراین درونی و بیرونی، تحریف در الفاظ آیات قرآنی نیست. علاوه بر این نمی‌توان به ضرس قاطع نام این کتاب‌ها را به همین نامی که اکنون می‌شناسیم دانست؛ چون شرح حال نویسندگان، از کتاب‌های این افراد با نام‌های گوناگون یاد کرده‌اند؛ به طور نمونه:

شیخ طوسی از کتاب احمد بن محمد بن خالد برقی، با نام کتاب المعانی والتحریف یاد می‌کند.

[۱۱] شیخ طوسی، مجد بن حسن، الفهرست، ص ۶۳، رقم ترجمه ۶۵.

این ندیم در الفهرست با عنوان کتاب المعانی الاحادیث والتحریف

[۱۲] الندیم، مجد بن اسحاق، الفهرست، ص ۲۷۷.

از آن نام برده است.

این شهرآشوب از کتاب علی بن احمد کوفی (م. ۲۵۲ ق.) با عنوان الرد علی اهل التبدیل والتحریف فیما وقع من اهل التالیف یاد کرده.

[۱۳] سروی، مازندرانی، ابن شهرآشوب، معالم العلماء، ص ۹۹، رقم ترجمه ۳۲۶.

نجاشی در ضمن این‌که وی را غالی می‌داند،

[۱۴] نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ص ۲۶۶.

کتاب وی را با عنوان التبدیل والتحریف آورده است.

[۱۵] نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ص ۲۶۵.

این اختلاف‌ها نشان می‌دهد که نمی‌توان با عنوان این کتاب‌ها، درباره محتوای آن‌ها حکم کرد؛ بلکه باید با دیدن مضامین احادیثی که در آن‌ها آمده، به مراد واقعی مؤلف پی برد.

پانویس

۱. ↑ محدث نوری، میرزا حسین، الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسی، ص ۳۹-۳۰.

۲. ↑ میرزا حسین نوری، الفیض القدسی فی ترجمة العلامة المجلسی، ص ۳۰.

۳. ↑ احسان، الهی ظهیر، الشیعة و تحریف القرآن، ص ۵۰.

۴. ↑ مجد مال الله، الشیعه و تحریف القرآن، ص ۶۷.

۵. ↑ احسان، الهی ظهیر، الشیعة و تحریف القرآن، ص ۷۱ و ۱۰۹.

۶. ↑ مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۱۶، ج ۸.

۷. [↑ مجلسی، مجدیاقر، بخارالانوار، ج ۱۷، ص ۲۱۹، ح ۲۱.](#)
۸. [↑ مجلسی، مجدیاقر، بخارالانوار، ج ۱۷، ص ۳۰۴، ح ۱۴.](#)
۹. [↑ مجلسی، مجدیاقر، بخارالانوار، ج ۲۴، ص ۲۹۷، ح ۵.](#)
۱۰. [↑ مجلسی، مجدیاقر، بخارالانوار، ج ۷۸، ص ۲۵۹، ح ۲.](#)
۱۱. [↑ شیخ طوسی، مجد بن حسین، الفهرست، ص ۶۳، رقم ترجمه ۶۵.](#)
۱۲. [↑ الندیم، مجد بن اسحاق، الفهرست، ص ۲۷۷.](#)
۱۳. [↑ سروی، مازندرانی، ابن شهر آشوب، معالم العلماء، ص ۹۹، رقم ترجمه ۴۳۶.](#)
۱۴. [↑ نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ص ۲۶۶.](#)
۱۵. [↑ نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ص ۲۶۵.](#)

منبع

[سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «تحریف در کتاب‌های کهن شیعی»، تاریخ بازبینی ۱۳۹۵/۱۱/۰۵.](#)

رده‌های این صفحه : [تحریف](#) | [قرآن شناسی](#)